

פרוטוקול מס' 93
מישיבת ועדת החינוך והתרבות
מיום ב', כ' בחשוון תשל"ב - 8.11.1971, שעה 10.00

נכחו:

חברי הוועדה:

ד"ר א. דימלט - היו"ר
ש. לוי
ד. עובדי
ד. קורן
א. רזיאל-נאור
ב. שחר

מוזמבים:

מר אבן-זוהר, מנהל האופרה.
ג. גרין, הנהלת האופרה.

מוכירת הוועדה: ד. פלר

רשמה: ע. הירשפלד

סדר היום: האופרה הישראלית.

-157-

(נאסי נדאוניטו)

היו"ר א. רימלט:

אני פותח את הישיבה, ומקדם בברכה את
בציגי הנהלת האופירה, מר אבן-זוהר ומר

גריין.

הנושא איננו חדש. האופרה הישראלית
מתאזנת על כך שגופים אחרים, ובמיוחד התזמורת הפילהרמונית שלנו,
עוסקת ביבוא תוכניות אופראיות, עד לידי הבאת אופרות. אנשי האופרה
הודיעו לנו במכתב, שמשרד התיירות מתכנן במסגרת אירועים בשנת 1972
או 1973, גם הבאת אופרה מלאה מהמבורג.

אני חושב שביטיב לעשות אם נשמע את דבריהם
של בציגי האופרה, ואחר-כך נחליט כיצד לטפל בנושא.

מר אבן-זוהר:

כפי שאמר היושב-ראש, הבעיה איננה חדשה.
כבר מספר פעמים הבאנו את הבעיה בפני
ועדת החינוך של הכנסת ובפני הגופים הנוגעים בדבר, וזה במשך כבר למעלה
מעשר שנים.

אירוני הוא, שכאשר נוסדה האופרה הישראלית
לפני 25 שנה, היא פנתה לתזמורת הפילהרמונית וביקשה שיתוף-פעולה. עם
ייסודה של האופרה, חשבנו שאפשר למצוא דרך ששני הגופים יהיו גוף אחד
לצורך פעולות שונות. אז קבלנו תשובה ברורה שהפילהרמונית אף-פעם לא
תרד לנגן בדוד. (דוד זה המקום מתחת לבמה). ואכן, עד שנת 1958
הפילהרמונית שמרה על כלל זה ולא ירדה לדוד. כאשר בונה היכל התרבות
הועלתה שוב פעם ההצעה של שיתוף-פעולה, וראש העיר המנזח עשה מאמצים
ללא הצלחה, כי הפילהרמונית אמרה שצריך לעשות שם סידור אחר של אקוסטיקה
ולא בא בחשבון שיתוף-פעולה עם האופרה.

והנה קרה דבר מעניין. כאשר האופרה קבלה
את משכון הכנסת לשעבר, בנין קולנוע "קסם" בתל-אביב, בשנת 1958 - באותה
שנה הכריזה הפילהרמונית שהיא מביאה אופרה קונצרטבטית. כלומר, אופרה
לא בימתית, הכוללת זמרים על הבמה, ללא תפאורה. זה היה בד בבד עם
פתיחת בית האופרה על שפת הים. אבל זה לא במשך זמן רב, וכעבור מספר
חודשים גודע לנו שבזים דוד מיוחד באולם היכל התרבות. לא האמנו
שהדבר יתכן, כי הם אמרו שלא ירדו לדוד. אבל זה הפך לעובדה, וכעבור
מספר חודשים הם בנו את הדוד והזמינו את המבצעים ג'וליני והחליטו להעלות
אופרה בימתית. זה היה פעם, פעמיים. אז הענין הובא בפני ועדת החינוך
והתרבות על כך קשות. האופרה היתה אז בת שש-שבע בערך. ועדת החינוך
דנה בענין פעם ופעמיים וכתבה לפילהרמונית. בינתיים נתקבל סיכום
שמהצגה מסוימת הפילהרמונית היתה צריכה לשלם לאופרה 8% בעד הנזק
שבגרם לה, מאחר שאי-אפשר היה לוותר על הבאת האמן.

היו"ר א. רימלט:

הסדר הביניים הזה היה לזמן מסויים?

מר אבן-זוהר:

לשנתיים. השנתיים עברו, ו-8% גם לא
קבלנו. היתה הרגשה שלתקופת-מה הפילהרמו-
נית בסוגה מהענין הזה, גם בגלל דעת-הקהל, כי זה לא הכניס להם רווחים.
אבל עברו כמה שנים והענין עלה מחדש, ושוב הביאו אופרה בימתית. בזמן
שהאופרה שלנו הציגה בהצלחה גדולה את "דון ג'ובאני" של מוצרט, והיו
גם בקורות טובות - באותם חודשים הביאו את "דון ג'ובאני" מחוץ-לארץ,
עם ג'וליני. כלומר, זה נעשה כדי להפריע לנו. אנתנו יודעים, וזה לא
סוד עכשיו, שהתזמורת הפילהרמונית אינה רוצה ואינה מעוניינת בקיומה
של האופרה הישראלית, כי כנראה שזה מפריע לה.

היו"ר א. רימלט:

מפריע למה? שהיא תהיה האמרגן המביא
אופרות, או בשטחים אחרים?

מר אבן-זוהר:

אנחנו לא חיים רק על ה-30,000 מיזויים.
אנחנו חיים על "עמך" רב. יש לנו קשר עם
מקומות עבודה גדולים בתל-אביב ובכל הארץ, ואנחנו חיבכנו קהל גדול של
אופרה, גם הדור הצעיר, תלמידים ועוד, והמחירים הם עממיים. התזמורת
הפילהרמונית רואה באופרה מוסד שעלול להתחרות בה. כל מה שנעשה במשך
הזמן מסביב לזה מוכיח לנו - ובייחוד בשנתיים האחרונות, משעלה על הפרק
ענין עזיבת המשכון הנוכחי, שאליבא דכל הדעות אינו מתאים לבית אופרה,
וכבר היינו על סף העברה לבנין הסינרמה - שגורמי הפילהרמונית, בעזרת
כמה עתונאים, פשו הכל כדי שתוכנית זו לא תצא לפועל. ואמנם התוכנית

כרגע לא תצא לפועל, והאופרה צריכה להמשיך את עבודתה במקום הנוכחי.

ארחיק לכת ואתן לכם דוגמא באיזה מידה הפילהרמונית אינה מעוניינת בקיומה של האופרה. לאופרה באים אמנים מכל קצווי תבל. הם באים הנה, לומדים ומקבלים אצלנו הכשרה. אחדים מהם יצאו לעולם הגדול ושם הפכו לכוכבים ממדרגה ראשונה. והנה, הגיע אלינו בחר ממכטיקו, בשם פלסידו דומינגו. הוא היה פה שלוש שנים, קיבל הדרכה ותבאי שכר סמליים. הוא יצא לארצות-הברית, ושם הפך להיות הטנור הראשון של המטרופוליין. לפני שנה בערך החליטה הפילהרמונית, לפי הצעתו של זובין מאטה, להציג כאן את "כרמן". הביאו לארץ את להקת "כרמן", וביניהם את פלסידו דומינגו, שהיה אצלנו שלוש שנים. במודעות הפרטומת צויינו כל האמנים והמקומות בהם רכשו את השכלתם והדרכתם. היחיד שלא באמרה עליו מלה אחת שקיבל את כל חיבוכו האופראי באופרה הישראלית, היה פלסידו דומינגו. אני חושב שזה היה לכבוד אילו היו מפרסמים את הדבר הזה, אבל הם לא מצאו לנכון לציין זאת. כאשר הוא הופיע אצלנו, הוא קיבל 800 ל"ל לחודש, וכיום הוא מקבל 2,000 או 3,000 דולאר לערב. הוא ביקר אצלנו, התרגש מאד, ואמר שלא ישכח את אדיס דה-פיליפ שהדריכה אותו. הוא היוזם אחד השגדירים הטובים שלנו בחוץ-לארץ, ומכונן אליגו אמנים. אני מציין פרט זה, שאומר "דרשני".

הנה עכשיו, אנו קוראים שהפילהרמונית מתכננת להביא בחודש הבא את המנצח רודל מהסטר סיטי בניו-יורק, ואתו להקה של זמרי חוץ, להציג כאן את "החטיפה מן הארמון", ועל זה לא הגיבוננו.

מדוע?

היו"ר א. רימלט:

מר אבן-זוהר:

חשבנו שזה מקרה חד-פעמי, כי בכמה הזדמנו-יות הם כאילו נסוגו. אחרי "אחילד", שהביא להם כשלון, גם כספי, היתה תקופת רגיעה. והנה כעת מופיעה ידיעה בעתון - והם לא הכחישו אותה - שבקיצ הקרוב הם מתכננים להביא להקות שלמות מחוץ-לארץ, הכוללות במאים, זמרים, מנצחים, להציג בארץ כמה אופרות, לתקופה של שנה - שמונה שבועות. כלומר, בעונה שהאופרה פועלת.

האופרה עובדת בתנאים ללא נשוא, שאינם קיימים באף מוסד תרבותי בארץ. אינני יודע אם יש איזה שהוא מוסד - לא רק תרבותי - שעובדיו ואמניו לא קבלו את שכרם בעד חודש יוני, וממשיכים לעבוד יום-יום, 50 שבועות בשנה, בהפסקה של שבועיים, וגם זה מתוכנן לחגים. בשאלת השאלה מדוע האנשים עושים זאת. גם אני שואל את השאלה הזאת, ואני מלא הערכה לאלה שממשיכים במלאכתם.

האופרה הוא המוסד היחיד שקולט עולים חדשים בלי הרף. למעשה, כולם עולים חדשים באופרה. כאלה שבאו לפני חודש או חצי שנה או חמש שנים. כמוכן, לאחר שהם באים אלינו ומתאקלמים קצת, כעבור שנה יותר קל להם לעזוב אותנו ולעבור למקום עבודה אחר. ציין ראשי באופרה מקבל היוזם 890 ל"ל לחודש. ב"קול ישראל" הוא מקבל כפיליים, בתוספת תבאים סוציאליים טובים. בפילהרמונית הוא מקבל פי אלופה, והתנאים שם הרבה יותר טובים. כמו למשל, שלושה חודשי חופשה בשנה. בעצין זה איננו יכולים לעשות דבר. אנחנו מוסד גדול המונה למעלה מ-200 אמנים ועובדים.

אכסניה מתאימה אין לנו, וכמו-כן התקציב. אבל יש לנו חברה, אמנים ועובדים טובים מאד, חלוצים ממדרגה ראשונה. איננו מעסיקים אמני חוץ, פרט למקרים בודדים. אנו שמחים שהעליה החדשה הביאה לנו אמנים ברמה טובה.

גם מרוסיה?

היו"ר א. רימלט:

מר אבן-זוהר:

גם מרוסיה. היה לנו בסיון לקלוט אמנים מרוסיה. היה אחד שמאד רצינו בו אצלנו, אבל כנראה שאנשים מהחוץ השפיעו עליו, ואמרו לו שהוא יכול להצליח בארץ כמו צחמה ליפשיץ, לזכות בפרסום גדול ובהכנסה גדולה. לאחר שהזמנו אותו והצענו לו משכורת חודשית של 1,000 ל"ל, הוא התחמק ממתן תשובה, וכיום מישוהו אמר לי - ואינני אחראי בעד זה - שהוא מתכנן לרדת מהארץ.

אבל מגיעים אמנים רבים מארצות-הברית, צרפת, קנדה, רומניה, והודו
לשך הקליטה שאנו מוכנים לקלוט אמנים, למרות חוסר תקציב.

היו"ר א. רימלט: האופרה קולטת רק זמרים, או גם בגנים?

מר אבן-זוהר: אנו קולטים בגנים, זמרים, רקדני באלט
ועוד, ומדריכים אותם. אצל גגן הקליטה
היא קלה יותר, כי יש לו יותר הכנה. כשגא זמר, אז קיים תקושי גם של
השפה, ובמקרים כאלה הקליטה נמשכת שלושה-ארבעה חודשים.

מספר המועסקים אצלנו הוא 234 אמנים
ועובדים. אבל כפי שאמרת, המשכורת נמוכה וקיים פליגור של מספר תודשים
בתשלום. איבנו יודעים איך בכל להמשיך הלאה. עלינו לדאוג לקיומו של
המוסד, המתלבט קשות. וגם אם נקבל תוספת תקציב, זה לא יפתור את בעיית
הריבית שעלינו לשלם לכובקים ולספקים, למרות יחס הטוב במשך השנים.

אומרים שלאופרה אין תדמית. נכון, אין
לנו תדמית. אין לנו אמצעים ליחסי-ציבור, לפרסום עמודים שלמים בעיתונים.
מי שיעקוב אחרי הפרסומים של האופרה, יגלה מודעות קטנה בעיתון "זכר"
או ב"ג'רוזלם פוסט", ותו-לא. עם כל זאת, אנו צריכים לצאת גם כן
מוסד שמחובל לנו. מדוע? מה הסיבה?

כל בית אופרה בעולם, אם זה באנגליה
וארצות אחרות, 75% מתקציב ניתן על-ידי הממשלה או העירייה. ל"קנבוס
גארדן" באנגליה יש תקציב שהוא פי שלושה מתקציב של הפילהרמוניה.
האופרה מקבלת שניים וחצי מיליון לירות שטרלינג, וכל התזמורת הסימפוני-
בית מקבלת 700,000 לירות שטרלינג.

מצבת של התזמורת הפילהרמונית איתן מחייבת
כלכלית, ואין ציוד צרה בכך. יש להם בית, - נופי שאם יודעים, יש
ציבור מסוים אשר לא ילך לראות הצגה באופרה, אפילו תהיה נפלאה, כי
הוא אינו מוכן להכנס לאותו חלל קטן שנוכחים בו ישרה זוגות, והוא
צריך לשפוף את כתפיו; או אם הוא צריך לעמוד בתוך החדר הגבוהות.
ציבור כזה לא ילך לאופרה. הקהל רואה בזאת, וגם לשחיה מרס קשה.
ולאופרה שלנו אין אפילו מדינה. אנחנו נבנו על סף הגדת בגין הסינומה.
גייסנו למטה זה שני תורמים שרצו לתת פני מיליון ללואר. אבל אנו
בטוחים - ואני אומר את זה בפה מלא - שאפילהרמוניה, בעזרת העתונות,
פרסום כתבות בעיתון "הארץ", הם אשר יצרו דעה-קהל החביאה לכן שהאופרה
לא תקבל את בגין הסינומה. בשבת זו היתה כתבה, שבה מתפארת הכתבה
בסך שעתון "הארץ" הוא אשר יצר את דעת הקהל האחרונה. בעקבות דברים
אלה החליט אחד התורמים לא לתרום תצי מיליון דולאר, כפי שהוא חשב,
והשגי אחר שיתן את התרומה הסינומה לנו, למטרת אחת בארץ אחרת. לכן
אנו צריכים להמשיך ולהסתפק באותו בגין קטן, שאנו, גמור כבר לתרום
משקעים מגרמניה, ועלינו לפנות אותה בעוד ארבע שנים.

אין בכוחנו לעמוד יותר במלחמה זו עם
התזמורת הפילהרמונית. לא היינו רוצים שזה יגיע למצב שהסנחל יעובדי
האופרה יצטרכו לקחת את החוק לידיהם. אני חושב שזה אחד הדברים הלא
יגיע שיכולים לקרות במדינה. לזכות העובדים ייאמר, ועל כך גאונותנו,
שגם אף-פעם לא שנתה בגלל אי-תשלום משכורתם. לכן, איבנו תוצה שגגיע
לפני כך שכאשר תגיע הנה האופרה מתמכרת על-פי הוצעת משכורת התיירות...

הוצעו לנו הצעות רבות לנסוע לחוץ-לארץ,
כולל גרמניה, ועלינו בשלילה. לא ספגו שזה לא היה מבטיח רווחים; אבל
לא נסענו. אז מצד אחד עלינו להילחם עם התזמורת הפילהרמונית, ומצד
שני עם הפסטיבל המוסיקלי שלא משתף אותנו בתוכניותיו. כתפנו בעניין
זה לשך החינוך ולגורמים הנוגעים בדבר, ולא בעינינו.

היו"ר א. רימלט: מתי בשלח המכתב?

מר אבן-זוהר: בענין המבורג לא כתבנו. אבל כתבנו שאנו
רוצים להשתתף בפסטיבל המוסיקלי.

כרגע עומדת על הפרק שאלת המשך קיומו,
והתלכנו לפנות לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת לתת את דעתה על כך.

ברצוני להזכירכם את פנייתו של שר הפנים המנוח, השר בר-יהודה, אל שר החינוך והתרבות ז. ארן, מספטמבר 1959, בה הוא מציע להביא לאינטס-גציה ממשלתית מתאימה החלטה שתאמר, כי האופרה יכולה להביא מחוץ-לארץ רק אופרות וסולנים להצגותיה, ולא תזמורת פילהרמונית ולהקות דראמטיות. ואילו התזמורת הפילהרמונית רשאית להביא רק להקות דראמטיות, אבל לא אמנים בודדים או אנסטבלים.

פנינו לתזמורות הגדולות בעולם ושאלתנו אותם אם גהוג אצלם שתזמורת פילהרמונית, שנוצרה למטרה זו, תציג גם אופרות. זה היה בשנת 1959. בענינו על כך, והעתקים מהתשובות העברות לועדת החינוך. כל התזמורות הסימפוניות הגדולות ביותר בעולם עברו לבנו בצורה ברורה ביותר: אנו עוסקים רק בתזמורות סימפוניות. אופרה קיימת רק בשביל אופרה. התשובות שנתקבלו הן מנאזל, אנקרה, שיקאגו, ברן, ריו דה-ז'ניירו, זלצבורג, אבגליה, בוטסון, ברלין, רומא, ברצלונה, וינה, שטוקהולם, ציריך ופילדלפיה.

התזמורת הפילהרמונית הביאה גם באלטים מיוחדים, כמו באלט שטוטגארט, ואז התזמורת ירדה לגן בדוד.

ברצוני לסיים ולומר, שבעתונות - ובעיקר עתון "הארץ" תקף את האופרה שהיא רוצה מוזנזת. איננו רוצים מוזנזת. לא נתנגד אם תקום אופרה בירושלים, בחיפה או בתל-אביב. אנחנו רק רוצים שיאפשרו לנו לעבוד ולחיות באותו סוג אמנות שבחרנו לעצמנו. האופרה הישראלית מבקשת, וזו זכותה, להתקיים ולחיות בכבוד כמו כל מוסד אמנותי אחר בארץ, ללא התחרות מסוג זה. אנו מבקשים מועדת החינוך לטפל בבעייה ולדאוג לפתרונה.

ש. לוי: ברצוני לשאול שלוש שאלות. א) איך נכלל- זאת מתקיימת האופרה? אני שומע שהיא מעסיקה 230 אמנים ועוזבים. מה הם מקורות התקציב, מקורות המימון? מה חלקה של הממשלה או של עיריית תל-אביב? האם יש עוד גורמים שתומכים באופרה? ב) האם ביסיתם עד עכשיו להפעיל גורם ציבורי שיביא לידי הסדר מניח את הדעת את היחסים שביניכם ובין התזמורת? ג) שמעתי בדברייך הסתייגות מן הכיוון האמנותי של התזמורת. אולי אתה יכול לומר לנו, האם האופרה, לדעתך, עודדה את היצירה האמנותית המקורית הישראלית? ואם היא עודדה - במה זה התבטא?

ד. קורן: א) מה עמדת משרד החינוך בענין האופרה, גם לגבי התקציב וגם לגבי הוויכוח הזה. ב) באיזו מידה יש בארצות אחרות צורה של הגנה מסויימת על אופרה מזל תזמוחת, או על תזמורות מול אופרה, וכדומה.

ג. שחר: א) שמעתי שיש לכם 230 עובדים, וכולם חדשים. כמה יש לכם ותיקים? ב) כמה מקציב משרד החינוך לאופרה, והאם יש לכם הכנסות נוספות מכספי ציבור?

ד. עובדי: א) אני מעוניין לדעת איך משלב משרד התיירות את האופרה בכל האירועים שלו, ואם אתם עושים את המאמצים הדרושים כדי לעניין אותו בנושא זה. ב) בקודה שניה, אני אומר אותה ברוח טובה ומתוך רצון להבין: עובדה היא שהאופרה לא הצליחה לתפוס לעצמה מקום בציבור, בתוך האווירה התרבותית בארץ. האם יש לכם הסבר לזה? האם יש דברים שאפשר לשפר אותם, שתלויים באופרה עצמה?

הי"ר א. רימלט: מה הם המחירים באופרה? אנו יודעים מה הם המחירים בפילהרמונית ובמופעים, ואני חושב שיש פער עצום. אני חושב שהמחירים באופרה הם עממיים מאד.

ג. שחר: באיזו מידה האופרה מצליחה להשתלב בהופעות לפני הצבא?

א. רזיאל-נאור: כמה זמרים מהארץ מוצאים את מקומם באופרה, וכמה זמרים מחוץ-לארץ? האם הנוהג לחייב את הזמרים להשתתף במקלה עודנו במשך?

כאשר שומעים את הרצאת הדברים, היא די מכאיבה. אבל בכל-זאת בשאלת השאלה מדוע זמרים טובים מאד בטשן את האופרה, עזבו את הארץ וגדדו לחוץ-לארץ, ומה מידת האמת בשמועות הנשמעות מפעם לפעם שהם עזבו לא רק מפני שהעולם הוא גדול וההכנסות הן בשפע, אלא מפני שלא מצאו ארון קשת ולא גענו לפניותיהם, ודרשו מהם לעבוד בתנאים שאמון לא יכול להסכים להם; לא רק תנאים כספיים.

מר אבן-זוהר:

לשאלתך הראשונה של ד"ר רימלס בענין מחירים. מחירי האופרה, בשביל מי שבא לקופה, נאלה בעיקר תיירים - הם מ-6 ל"י עד 15 ל"י. במשך כל הזמן לא שינינו את המחירים. אילו היינו מקיימים רק על המחירים הללו, יתכן שמצבנו הכלכלי היה יותר טוב. אבל למעשה האופרה עובדת עם התמון הגדול, עם מקומות עבודה, בחי-חרושת, תלמידים. מחיר הכרטיס הנצח למקומות עבודה הוא - 5 ל"י, - 4 ל"י ו- 3 ל"י. לתלמידי בחי-ספר ולחיליים המחיר הוא - 2 ל"י - 2.50 ל"י. המצרך הוא חיוני, עממי לגמרי. כרטיס קולנוע היזם עולה שלוש ארבע ל"י.

אנך שמחים שהודות לפעולה הזאת, שרק האופרה הנהיגה אותה, ואחר-כך יתר התיאטרונים ניסו ללכת בדרך זו, וכשגור לבנו קהל עצום של "עמך" מכל פינות הארץ. האופרה גוסעת למקומות מרכזיים קבועים כמו ירושלים, חיפה, דימונה, חדרה ועוד, והשאר באים לתל-אביב.

הנד"ר א. רימלס:

כעת יש לבטל תיאטרון דיק בירושלים.

מר אבן-זוהר:

כן, לצעדינו התיאטרון דיק. תיאטרון כזה בתל-אביב היה פותח את הנצייה. בירושלים אנו מקיימים את ההצגות בבנייני האומה. אנו צריכים לשלם 2,500 ל"י להצגה. האולם אמנם מלא, אבל זה לא תכל. כי כאשר אנו יושבים אופרה לירושלים, אז התוצאות להגיע הנה הן גדולות מאד. רק לפני יומיים קבלתי הודעה מ"אגד" שהתעדיף הוצעה ב-20%. והתוצאות העלו ב-17%. כך שמחייבה כלכלית אין בזה הכנסה. אבל תכלל הוא שפעם בחודש אנו באים לירושלים, ופעם בחודש לחיפה. אנו מגיעים לבצרת-עילית, קריית-גת ועוד, מאותה סיבה שאנחנו רוצים להביא את האופרה לכל פינות הארץ.

לגבי השאלה של חדרת הכנסות א. רזיאל-נאור בענין זמרים מהארץ ומחוץ-לארץ - כיום יש לנו זמרים מחוץ-לארץ - אחד וחצי. (נצייתו של זמר אחד היא יהודה). כך שאין לנו כיום לגמרי זמרים מחוץ. אבל יש מקרים יוצאים מן הכלל, שאנחנו חייבים להביא זמר מסויים שאיננו בארץ. היו תקופות שהיו לנו ארבעה-חמישה, אבל איננו מביאים להקות שלמות.

אשר לזמרים שעזבו את הארץ. קודם-כך, אלה שעזבו את האופרה, אני שמח שהם רוצים לחזור אליה. לפני כמה ימים בא אלי מרדכי בן-שחר ואמר שהוא רוצה לחזור לאופרה. עניתי לו שהדלת פתוחה לפניו, והסברתי לו מה אנו יכולים להציע לו. כל זמר עושה לעצמו את החשבון אם כדאי לו לעבוד באופרה במשכורת של 800 או 900 ל"י לחודש, ויד מה שמקבל אצלנו אמון חוץ. אם הוא עובד במשכורת כזאת, הוא מקבל גם מה שאיננו מסוגל לקבל באף בית אופרה בעולם. הוא מקבל בסיון, הכשרה, ומכאן הוא יוצא לעולם הגדול; כמו במקרה של דומינגו.

ניקה לדוגמא את יעקב רנדן, שחינכו והדרכנו אותו, והוא הופיע על במתנו. ביזום בהיר אחד החליט שהוא צריך לצאת לעולם הגדול. הוא נסע לחוץ-לארץ והיה במקומות רבים. היה לו תודה עם האופרה בניו-יורק, אבל אף-פעם לא עלה על במת האופרה. הוא קיבל כמה מאות דולאר לחודש בתפקיד מחליף. הוא היה שם קרוב לשבתיים מבלי לעלות פעם אחת על הבמה. כשהוא ראה שהמצב הוא כזה, עזב את המטרופוליטן ונסע לגרמניה ולארצות אירופה, ולפני שנה חזר לארץ. הצענו לו חוזה כזה הביתן לאמן חוץ. הוא הסכים. שלחנו אלינו את החוזה וחיכינו לקבלת ההעתק. כעבור חודשיים קבלנו תשובה: אני מצטער, אני עכשיו מציג את "אותלו" באוסטריה ואינני יכול לבוא. כעת הוא שמע שהאופרה מתכננת להציג את "אותלו", אז הוא שאל אם בהיה מוכנים לקבל אותו לכמה הופעות.

ומצד שני, היתה לנו זמרת בשם יהודית אלכסנדרובי. הדרכנו אותה וכו'. היא התחילה לעבוד במשכורת של 250 ל"י

לחודש, והגיעה ל-1,000 ל"ל לחודש. עד שיום אחד היא לא מילאה הוראות של הנמאי והמנצח, ובמקומה לקחו את סטלה ריצ'מן, אשר עובדת אצלנו שש שנים. עכשיו בתגלה ברבים שזובין מהטה גילה את סטלה ריצ'מן. היא לא אמרה לו שהיא זמרת כבר שש שנים, והודות לאדיס דה-פיליפ הפכה לזמרת ראשית באופרה. הוא הציע לה להופיע בתוכנית מיוחדת של קונצרטים.

אין כיום זמרים ששרים במקלה. יש באופרה זמרים בסטטוס של זמרים, ויש מקלה. הלוואי ויבואו עוד עולים, כי כיום הצד הכלכלי קובע הרבה מאד. אנו נשמח אם הקונסרבטוריונים למוסיקה יכשירו זמרים בצורה מושלמת, כפי שמקובל בחוץ-לארץ.

איך מתקיימת האופרה. האופרה היא, כידוע, גוף ציבורי. יש לה הנהלה ציבורית ומועצה ציבורית. הממשלה תומכת בה באחוז מסויים, לא לפי קנה המידה הדרוש. הקצבת הממשלה לשנת 1971/72 היא חצי מיליון ל"ל. זה לא עומד בשום יחס להקצבה שמקבלים התיאטרון הקאמרי או התזמורת הפילהרמונית. כי הפילהרמונית אינה צריכה לבנות במשך השנה תפאורות ותסרוקות, שזה עולה הון תועפות. ובקאמרי מספר האנשים מגיע אולי לרבע מזה שבאופרה.

התקציב הכולל הוא 2.5 מיליון ל"ל. עיריית תל-אביב בתנה לבו לפני שמונה שנים 25,000 ל"ל, וגם השנה היא ממשיכה לתת אותו סכום. מטכום זה אנו צריכים להחזיר כ-20,000 ל"ל בערך בעד פרסום מודעות שלנו ברחובות. עיריית ירושלים תומכת באופרה ב-200 ל"ל לשנה. עיריית חיפה תומכת באופרה ב-250 ל"ל לשנה. עלי לציין שעיריית פתח-תקה תורמת לבו 2,000 ל"ל לשנה, וטכומים דומים עיריית חולון ובת-ים. מעיריית רמת-גן קיבלנו 2,000 ל"ל לשנה בתקופת כהונתו של אנרהם קריביצי המנוח. עם פטירתו, נפסקה התרומה לגמרי וכל פניותינו לא הועילו.

זו המציאות המרה. המוסדות כיום אומרים: יש לך ממשלה ועירייה. זו התשובה לכך שאיבנו מקבלים עזרה מספיקה.

בשאלה פה שאלה על יצירה מקורית. הלוואי והיו קמים סופרים ומלחינים וכותבי אופרות. יתכן שאנו נציג אותן. נכתבה אופרה אחת, והלחין אותה מלחין ישראלי. למרות כל התשדות וההפסד הכספי שהיה לבו, העליבו אותה קרוב לחמישים פעם. וכאשר רצינו להעלותה במסגרת פסטיבל לפני שנה, היה דרוש לבו סכום של 60,000 ל"ל כדי להעמיד אותה בצורה באותה. השיבו לבו שמוכנים לתת לבו 10,000 ל"ל, וכמובן שהדבר לא בוצע, כי איבנו יכולים להגדיל את הגרעון שלנו. אבל זו עובדה מצערת, אין לבו אמצעים אחרים.

עמדת משרד החינוך לגבי תקציב האופרה. פנינו לשר החינוך בתחילת השנה. הוא מינה ועדה אשר היתה צריכה לסיים את עבודתה בסוף חודש מאי, ולצערנו שום דבר לא התקדם. הבאנו את הנעייה בפני השרים שובות, אם זה היה השר זלמן ארן, ז"ל, אבא אבן ועכשיו יגאל אלון, אבל לא חל שום שינוי.

לשאלת חבר הכנסת שחור - מהוותיקים שעובדים אתנו 24 שנים בשאר בודדים מנאמבי המוסד, מאחר ובמקומות אחרים הוצע לאלה שעזבו, תשלום גדול פי שלושה או חמישה משכרם באופרה. אבל יש עולים שבאים אלינו. העולה נקלט, ולאחר מכן "קול ישראל" מציע לו תשלום טוב יותר. הרבה מאתנו הלכו לפילהרמונית. אני יכול להזכיר שמות ידועים כמו ענבל, עצמון וריקליס שעבדו אצלנו. האופרה בתנה לריקליס את ההזדמנות להיות מנצח. אבל כמובן, התבאים שם יותר טובים, והם עוזבים.

לשאלת חבר הכנסת עוביד - פסטיבל המוסיקה קיים עשר שנים. האופרה השתתפה בפסטיבל רק פעם אחת, לאחר שאישרו לה תשלום הוצאות טיסה לשני אמנים ממילאנו הנה, כי הנהלת הפסטיבל עמדה על כך שבניא מלה-סקלה שני אמנים. פרט לזה האופרה לא שותפה יותר. אנו רוצים להשתתף בפסטיבל, אבל אי-אפשר בשנה אחת להעלות את "הקונסול" של מנוטי. ולהעמיד לרשותו רבע מיליון ל"ל, (100,000 ל"ל) הקציב הפסטיבל, וסכום דומה הממשלה, וגם להעלות אופרה במסגרת הפסטיבל.

יש בארץ מוסד שבקרא "קרן תרבות אמריקה-ישראל". כל השנים קבלנו מהמוסד הזה 48,000 ל"ל לשנה. מבחינת שינוי

דרך הדולאר, ערך הכסף בכל פעם יורד. השנה הפסיקו גם את זה לאופרה. השבנו שהפסיקו זאת גם לאחרים, אבל התברר לנו שלפילחמונית ממשיכים את ההקצבה, וכן לשאר המוסדות. המוסד היחיד שהופסקה לו ההקצבה הוא האופרה.

ג. גרין:

אני מייצג בהנהלת האופרה את המועצה הציבורית, ואני מלודו את מאמצי האופרה זה חמש-עשרה שנה, ומכיר את מצב האופרה מיום היווסדה. חונכתי בצרפת, שם האופרה היא מפעל עממי לנוער, וכבער צעיר למדתי מה זה אופרה.

מוטיקאי ואיש ראדיו ותיק אמר לי שהאופרה הוא המפעל החינוכי היחיד בשביל הנוער, במובן המוטיקאלי. אין מקום בארץ לחינוך מוטיקאלי בשביל הקהל הרחב יותר מאשר האופרה העממית הזאת.

חבר הכנסת עובד שאל למה אין דעת-קהל חינוכית בענין האופרה. היות ואני עתונאי במקצועי, אני יודע כיצד נוצרת דעת-קהל. האמת היא שלהצלחה יש הרבה מאד שותפים; לקשלים הרבה פחות. האופרה באבקה על קיומה במשך כל השנים, והבעייה של מציאת שותפים למצב כזה, עוד לא באה על פתרונה. יש כמה עתונאים ש"התלבשו" על האופרה, כאילו זה היה האויב מספר אחד שלהם. תמיד אומרים שהאופרה היא לא ברמה נאותה. הליצנו רוצים לדעת באיזה דמה צריכה להיות אופרה במדינת ישראל. זאת שאלה שהיא נושא לזיכרון גם בימינו. כולנו היינו רוצים שזה יהיה כמו "קובנט גרדן", או לפחות ברמה של האופרה של פריז. אבל זה בלתי-אפשרי בתנאים הקיימים במדינת ישראל. לרוש לכך תקציב ממשלתי מתאים. פה צריך לחדש את כל המסורת. צריך לתנן דוד חדש של זמרים, תפאודנים, במאים וכו'. הנמה שלנו היא הנמה הקטנה ביותר שיש לתיאטרון הישראלי, וצריך להעמיד בה 70 איש, באלט ותפאודה, להביא במאי, איש מקצוע מחוץ-לארץ. כל אלה יבואו בחפץ-לב, אם רק נזכר לשלם להם את עשרות אלפי הדולארים שהם דורשים. אבל הם לא יזכרו לבצע את מה שבתוך, מפני שאין תנאים מתאימים לכך.

עם כל זאת אני יכול להעיד, ורגעים כמותי, שהרמה הצנועה של האופרה יכולה להשתוות עם הרבה מקומות בחוץ-לארץ. אולי לא המקומות שהוזכרו כאן, אבל האופרה של מרסיי או ליון, האופרה שלנו לא רק משתווה להן, אלא גם עולה עליהן. ואפילו הקפיטול של טולוז. (אני מביא דוגמאות מצרפת, כי אלה מוכרות לי היטב). הבעייה היא לתת דברים שמתקבלים על דמה מסויימת די טובה ושה יוכל להגן את מי שאנו חושבים שיש להגן, וזה בעיקר העולים החדשים והגם. מי שיכדל לבסודו לחוץ-לארץ ולקנות כרטיס בסקלה ו"קובנט גרדן", מה טוב. אבל פה בארץ, כשבמשך 350 יום בשנה - וזה דבר נדיר מאד בעולם התיאטרון הישראלי - אנו ממלאים אולם, אולי לא לגמרי מלא, אבל בתפוסה של 70%, זה יפה מאד מבחינת הקהל.

הי"ר א. רימלט:

בישיבה הנאה בדון אין בטפל בנדשא בעתיד. תודה רבה לכם.

(הישיבה נבעלה בשעה 12.15).